

Bibó István évnyitó beszéde

Elhangzott 2000. június 23-án

Kedves diákok, kedves szülők, tanárok, munkatársak, kedves vendégeink és vendéglátóink!

Az évnyitókon általában előre szoktunk tekinteni, és a jövő kérdéseiről, terveinkről beszélünk; az évzárókon visszatekintünk, s számba vesszük eredményeinket és kudarcainkat. De ha valóban szembenézünk ezekkel, akkor nemcsak azt a kérdést tesszük fel, mi volt jó és mi volt rossz, hanem - kimondva vagy kimondatlanul - azt is, hol és miben kellene változtatnunk, mit kellene másképp csinálnunk; s ebben a pillanatban már a jövő felé fordultunk. Azaz: a valódi visszatekintés, a múlt igazi vizsgálata mindig a jövő perspektívájából történik; s akit a múlt(ja) nem érdekel, az a jövő(jé)vel sem tud mit kezdeni.

Baj ez? Nagyon sokan élnek csak a jelennek; s van, aki meg is fogalmazza, hogy őt a múlt és a jövő nem érdekli; ő csak a jelennek akar valamit kezdeni. Igen ám, de a jelennek az a természete, hogy minden pillanatban egy darabja, egy pillanata múlttá válik, ugyanakkor a jövő egy darabja pedig jelenné; baj-e, ha valaki felkészületlen arra, ami jön? A felkészületlenség védelmére van szólásmondás: ahogy esik, úgy puffan. Van nyegle bölcsesség: Majd csak lesz valahogy, úgy még sose volt, hogy ne lett volna sehogy. Létezik tudományosan álcázott "jövő kutatás", és van, aki azt mondja, hogy hagyjuk a jövőt, mert a Bibliában is benne van, hogy ne tudakozzatok jövőmondóktól. (Ez igaz, de az nincs a Bibliában, hogy éljete a jelennek és ne készüljete a jövőtökre.)

A mi iskolánkban a múlt évben számomra nagyon rossz tapasztalat volt az, amit megfigyeltem és meg is fogalmaztam: hogy t. i. sokan közületek, értelmes és jóra való gyerekek, sőt néha egész osztályok éppen az iskolában és közösen gyakorolják ennek a jelennek-élésnek egy nagyon primitív formáját: azt t.i, hogy az iskolát nem olyan helynek tekintik, ahol egyénileg és közösen végül is a jövőre lehet készülni, hanem olyan helynek, ahol elsősorban létezni, szórakozni, barátkozni, ökörködni lehet, sőt kell, mert másutt ezt ennyire nem lehet, és nincs

annál fontosabb, hogy én (vagy mi) jól szórakozzunk. Ilyenkor aztán nem érdekes az, hogy a társam esetleg tanulni akar; nem érdekes, hogy a tanár energiájából, idegeiből, türelméből mennyit fogyasztunk el; csak az az érdekes, hogy a poénomat bedobjam, a viccemet, ha durva is, elsüssem, a szereplésem sikeres legyen a többi szórakozni vágyó előtt. Tapintat? Mértéktartás? Jó ízlés? Udvariasság? Ugyan kérem!

De akiknek csak a szórakozás a fontos, ne gondolják, hogy csak a saját kockázatukra játszanak, s azt se, hogy saját magukon kívül csak néhány stréber jó tanuló vagy csak a tanár munkáját nehezítik. Jött ide az elmúlt években néhány olyan gyerek, akinek az előző iskolában is már problémái voltak, s utolsó vagy utolsóelőtti esélye volt a gimnáziumban való megkapaszkodásra az, hogy ő vagy szülei nálunk reméltek segítséget. Mi pedig, látva és bizalommal fogadva a gyerek szándékát - s talán túl is becsülve erőinket - igent mondtunk a kérésre. S néhány esetben ezek közül azt láttuk aztán, hogy - nemcsak az ő egyéni viselkedésében, hanem az osztályében is - többszöri nekifutás után is nem javulás, hanem romlás következett.

Nehogy azt higgyétek, hogy ha egy ilyen gyerek végül továbbmegy, elmegy a mi iskolánkból is, akkor mi boldogok vagyunk, és úgy érezzük, valami sikerült. Az lehet, hogy abban az osztályban néhány tanár - lehet, hogy minden tanár - és néhány gyerek - lehet, hogy sok gyerek - fellélegzik, ez lehet; de mindenki érzi, sőt tudja, hogy most valami nem sikerült, és pedig nekünk együtt, közösen nem sikerült. Nem sikerült, mert mi, tanárok, talán nem figyeltünk rá eléggé, talán nem is szeretjük eléggé, talán fáradtak voltunk, figyelmünk, szeretetünk nem volt elég; nem sikerült, mert az ő elszántsága, akaraterője, maga-összeszedése sem volt elég; és nem sikerült, mert az osztályközösség, a ti segítségetek sem volt elég. Ő idejött, hogy a jövőjére készüljön, ti pedig befogadtátok egy közösségbe, amely a jelennek él. Magára vessen, csak magára vessen, ha nem volt ereje megállni?

Ne haragudjatok, hogy ezeket az évvárón teszem szóvá; nem ünneprontó akarok lenni, hanem ébresztőt szeretnék fújni. Akár tetszik, akár nem, emberi közösségben éltek, és minden cselekedetetek összefügg a másik emberrel, (az iskolában a tanáraitokkal és diáktársaitokkal), hat rá és rajta keresztül visszahat ti magatokra. Ha például túl sokat fogyasztotok el egy tanár türelméből, lehet, hogy pont akkor fog ez hiányozni, amikor valamelyikőtök ostoba vagy peches módon olyasmit csinál, amihez a leginkább kellene a türelem a tanár részéről. Akár tudomásul veszitek, akár nem, az iskolában a jövőtökre készültök és együtt készültök a jövőtökre - vagy jól, vagy rosszul. (Mindezt nem azért mondom, hogy a tanárok nevében titeket hibáztassalak, mert jobb, ha mindenki a saját mulasztását gondolja végig; de legyetek tudatában, hogy minden ilyen esetben, a másik gyerek esetében is sok múlik rajtatok.)

Jó tapasztalataink közül is egyet szeretnék kiemelni. Most itt a kitűnőknek, jeleseknak, fogunk jutalmakat osztani, az ő nevüket fogjuk emlegetni; de szeretném jelezni, hogy nagyon nagy örömmel nyugtáztuk az olyan eredményeket is (amelyek most számosak), hogy pl. valakinek félévkor öt tárgyból volt elégtelenje és most egyből se; hogy valaki a szinte tiszta kettes tavalyi bizonyítványát idén hármassal teletűzdeltre javította; hogy három, négy, öt tárgyból javított valaki, néha nem is egy, hanem két osztályzatot. Nyilvánvaló, hogy itt nem névszerint kell említenem őket az egyébként szerénynek tűnő bizonyítványukkal; de le szeretném szögezni, hogy nagyon nagy erőfeszítéseknek és komoly, kemény munkának vagyunk tanúi az ő esetükben, aminek mindenképpen itt, nyilvánosan kell elhangzania, a vele kapcsolatos örömünk kifejezése mellett. Tavaly, amikor meglehetősen sok bukást regisztráltunk, pozitívumként csak az volt említésre méltó, hogy a tanárok nem engedték lejjebb a mércét; most pedig azt látom, hogy sokan komolyan összeszedték magukat; nekifutottak és eredményesen ugrották ezt a mércét. - De az az érzésem, hogy ezek az eredmények nagyon egyéni, nagyon magányos erőfeszítések és küzdelmek árán születtek meg, és - hogy az előző kritikai észrevételeimhez még egy pillanatra visszatérjek - el kellene jutnotok oda, hogy közösen, egymást bátorítva készüljete a jövőtökre.